

із надання Інтернет-послуг / О. Капля // Вісник Академії управління МВС. – К., 2010. – №2 (14). – С. 83-88.

8. Петровский С. В. Правовое регулирование оказания Интернет-услуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Станислав Витальевич Петровский. – М., 2002. – 189 с.

9. Присяжнюк О.А. Основи концепції правового регулювання Інтернет-відносин в Україні (загальнотеоретичні аспекти): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Олександр Анатолійович Присяжнюк. – Х., 2007. – 22 с.

10. Про електронну торгівлю: проект Закону від 17.02.2003 № 3114 / [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:

http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=14256.

11. Савельев А.И. Гражданско-правовое регулирование договоров между клиентом и Интернет-провайдером в сети Интернет: автореф. на соискание ученой степени канд. юр. наук: 12.00.03 / Александр Иванович Савельев. – М., 2008. – 25 с.

12. Uniform Electronic Transactions Act 1999 у. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yozons.com/linkedDocs/UETA.pdf>. – Назва з екрану.

УДК 347.9

ДОКАЗУВАННЯ ТА ДОКАЗИ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Литвиненко В. Д.,

аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Стаття присвячена дослідженню особливостей доказування та доказів у справах про порушення грошових зобов'язань. Автор дійшов висновку, що предмет доказування у вказаних справах залежить від підстав виникнення грошових зобов'язань (договір або делікт) і норм матеріального права, які регулюють спірні правовідносини. Обмежень у використанні засобів доказування у справах, що розглядаються, не виявлено, однак перевага надається письмовим доказам.

Ключові слова: цивільне судочинство, докази, предмет доказування, грошові зобов'язання.

Аннотация: Статья посвящена исследованию особенностей доказывания и доказательств по делам о нарушении денежных обязательств. Автором сделан вывод о том, что предмет доказывания в указанных делах зависит от оснований возникновения денежных обязательств (договор или деликт) и норм материального права, которые регулируют спорные правоотношения. Ограничений в использовании средств доказывания по рассматриваемым делам не выявлено, однако преимущество предоставляется письменным доказательствам.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, доказательства, предмет доказывания, денежные обязательства.

Annotation: the article is devoted research of features of proving and evidence in matters about neglect of money duties. An author comes to the conclusion, that the article of proving in the indicated businesses depends on the grounds of origin of bills (agreement or delikt) of debt and norms of civil law, which regulate legal relationships. Limitations in the use of facilities of proving it is not exposed on cases in point, however much advantage gets writing evidence.

Key words: civil procedure law, evidence, fact in issue, money liabilities.

Суди, як органи державної влади, зобов'язані своєчасно та дієво захищати права та свободи фізичних та юридичних осіб шляхом розгляду цивільних справ. Разом з тим у цій діяльності є недоліки та упущення. Не завжди виконуються судами вимоги закону про всебічне, повне й об'єктивне дослідження обставин справи. Однією з причин такої ситуації є неякісна підготовка справи до судового розгляду, як з боку суду так і з боку осіб, які приймають участь у справі, що проявляється у неповному з'ясуванні усіх фактів предмета доказування та застосуванні необхідних засобів доказування. Розв'язання вказаної проблеми особливо актуально при розгляді й вирішенні окремих категорій цивільних справ, у тому числі й справ про порушення грошових зобов'язань.

Питанню судового захисту грошових зобов'язань приділено увагу у працях С.В. Васильєва, В.М. Жуйкова, Д.Д. Луспенника,

В.П. Палюка, О.П. Подцерковного, М.К. Треушнікова, В.Д. Чупруна, В.М. Шерстюка.

Метою написання статті є дослідження особливостей доказування та доказів під час розгляду справ про порушення грошових зобов'язань.

Грошові зобов'язання є різновидом зобов'язань у приватному праві й тому мають свій характер та відмінності, що виділяють їх із системи інших зобов'язань у приватному праві.

Однією з визначальних ознак грошового зобов'язання є обов'язок сплатити гроші. В зобов'язанні гроші використовуються як засіб погашення грошового боргу, відновлення еквівалентності обміну, компенсація продавцю вартості переданого ним товару або компенсація понесених майнових втрат. Виходячи з цього, в судовій практиці як один із основних критеріїв, що дає змогу виокремити категорію грошового зобов'язання, визначається наявність у такому зобов'язанні мети погашення грошового боргу [1, с. 15]. Якщо гроші набувають у зобов'язанні

іншого значення, тоді немає підстав говорити про грошове зобов'язання взагалі.

У науковій юридичній літературі запропонована така класифікація грошових зобов'язань:

- зобов'язання, предметом яких можуть бути лише гроші: (а) про видачу завдатку; (б) що впливають з гарантії; (в) що впливають із страхування; (г) із приводу придбання майна з публічних торгів; (д) зобов'язання, що лежать в основі фінансового кредиту та більшості інших банківських і фінансових послуг;

- зобов'язання, предметом яких, як правило, є гроші: (а) про відшкодування збитків; (б) про відшкодування моральної шкоди; (в) за договором позики; (г) з оплати послуг поручителя; (д) публічної обіцянки винагороди; (е) з відшкодування доходів або витрат у випадку повернення майна з незаконного володіння тощо;

- зобов'язання, природа яких визначається безвідносно того, чи є гроші предметом їх виконання чи ні. Зазвичай до цієї групи грошових зобов'язань відносять ті двосторонні зобов'язання, в яких грошове зобов'язання виступає як компенсаційний елемент платного майново-правового відношення: (а) з оплати придбаної речі за договором поставки; (б) з оплати винагороди за надання послуг; (в) з оплати винагороди за виконання робіт [2, с. 51-53];

- залежно від того, вартість якого блага виражають сплачені боржником кредитором гроші – правомірно відчуженого або неправомірно знищеного (ушкодженого), грошові зобов'язання поділяються на регулятивні та охоронні [3, с. 39].

Вказана класифікація грошових зобов'язань сприяє не лише їх цілісному теоретичному розумінню, але й має предметно-прикладне значення для відмежування особливостей їх судового захисту у випадках їх порушення або невиконання.

Вказаний висновок підтверджується прикладами судової практики. Так, при розгляді позову до військової частини про стягнення суми інфляції та 3% річних за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання суд зазначив, що грошовим слід вважати будь-яке зобов'язання, що складається, у тому числі, з правовідношення, в якому праву кредитора вимагати від боржника виконання певних дій відповідає кореспондуючий обов'язок боржника сплатити гроші на користь кредитора. Таким чином, оскільки правовідносини, що склалися між сторонами, виникли не з порушення грошового зобов'язання, взятого відповідачем, а з примусового виконання рішення суду, за яким стягнуті компенсаційні виплати за неотримане військовослужбовцем продовольче забезпечення, та які регулюються нормами законодавства про виконавче провадження, суд не бачить підстав для застосування до спірних правовідносин правил відповідальності за порушення грошового зобов'язання (ч. 2 ст. 625 ЦК України) та задоволення позовних вимог [4].

Правильне вирішення справи по суті, захист прав і охоронюваних законом інтересів громадян і юридичних осіб можливі тільки за умови, що суд правильно визначить коло фактів, які повинні бути доказані у процесі судового розгляду. Факти, які

повинні бути встановлені в справі, утворюють предмет доказування.

Згідно з ч. 1 ст. 179 ЦПК України предметом доказування під час судового розгляду є факти, які обгрунтовують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для вирішення справи (причини пропуску строку позовної давності тощо) і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення.

Обсяг юридичних фактів, що входять до предмета доказування, для кожної цивільної справи різний. Суд визначає його, виходячи зі змісту заявлених вимог і заперечень сторін, керуючись при цьому нормами матеріального права, які повинні бути застосовані в цьому випадку.

При визначенні предмета доказування суд не зв'язаний юридичними фактами, зазначеними сторонами. Тому якщо сторони для обгрунтування своїх вимог або заперечень посилаються на факти, які не мають юридичного значення для справи, що розглядається, суд не включає їх до предмета доказування.

Слід погодитися з думкою науковців-процесуалістів про те, що виділення предметів доказування для осіб, які беруть участь у справі, або включення до предмета доказування усіх обставин (фактів), які так чи інакше встановлюються при провадженні цивільної справи, є неправильним. Предмет доказування – специфічна категорія, яка окреслює коло фактів матеріально-правового значення, що підлягають встановленню для вирішення цивільної справи по суті, тобто тільки для вирішення питання про суб'єктивні матеріальні права й обов'язки сторін. Коло обставин, на які сторони посилаються як на підстави своїх вимог і заперечень або на які вказують інші особи, може бути різноманітним, а предмет доказування по конкретній цивільній справі досить визначений. На його склад вказує норма матеріального права, яку слід застосувати в даному конкретному випадку [5, с. 486].

У процесі розгляду спору предмет доказування може змінюватися. Позивач має право доповнити або змінити підставу позову, відповідач – надати до обгрунтування своїх заперечень додаткові юридично значимі факти. За згодою позивача суд має право змінити підставу позову. Суд також має право вказати позивачеві на необхідність встановлення факту, що має матеріально-правове значення, на який позивач не посилався в позовній заяві, і потребу надання необхідних доказів [6, с. 34].

Так, у предмет доказування у справах, що виникають із договору позики, слід віднести: (а) факт укладення договору позики (ст. 1047 ЦК); (б) факт закінчення строку позики (ст. 1049 ЦК); (в) факт того, що позичальник своєчасно не повернув суму позики; (г) факт сплата (не сплати) позичальником відсотків на суму позики повністю або частково; (д) період прострочення сплати відсотків на суму позики; (е) факт того, що договір був укладений під впливом обману, насильства, зловмисної домовленості представника позичальника з позикодавцем або під впливом тяжкої обставини (ст. 1051 ЦК).

Предмет доказування у справах, що виникають із кредитних відносин складають факти: (а) укладення

кредитного договору; (б) закінчення строку кредиту; (в) позичальник своєчасно не повернув суму кредиту; (г) сплата (не сплата) позичальником відсотків на суму кредиту повністю або частково; (д) період прострочення сплати відсотків на суму кредиту.

Отже, не дивлячись на те, що було підставою виникнення грошового зобов'язання (договір або делікт), предмет доказування по справах про порушення цих зобов'язань складають такі факти:

- обґрунтованість виникнення грошових зобов'язань: (а) укладення відповідного договору (правочину), (б) виникнення шкоди та відповідного обов'язку;

- сплата (несплата) повністю або частково грошей, передбачених грошовим зобов'язанням;

- наявність негативних наслідків порушення грошового зобов'язання.

Відповідно до ст. 57 ЦПК України, засобами доказування у цивільному процесі визнаються пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків, показання свідків, письмові докази, речові докази, зокрема звуко- і відеозаписи, висновки експертів.

У теорії цивільного процесу використовують термін «необхідні докази», під якими розуміють певні докази, за відсутності яких неможливо встановити факти предмету доказування [7]. Необхідні докази не володіють заздалегідь визначеною доказовою силою, не мають будь-яких переваг перед іншими доказами. Але при їх відсутності суд не може встановити праввідносини, що існує між сторонами.

Щоб визначити необхідні докази за певною категорією справи, слід відповісти на питання, а чи є докази, що підтверджують (спростовують) наявність праввідносин між сторонами, свідчать про існування спору (факти приводу для позову), про належний характер сторін (факти активної і пасивної легітимації). Норми матеріального права допомагають визначити необхідні у справі докази.

Перелік необхідних доказів по справах про порушення грошових зобов'язань залежить від особливостей кожної справи. Наприклад, у справах про порушення договору позики можливий такий склад засобів доказування: (1) письмовий договір позики; (2) розписка позичальника в отриманні грошей; (3) лист позичальника, що свідчить про визнання їм позики; (4) розписка (або інший документ) позикодавця, що свідчить про повернення позичальником суми позики і сплату ним відсотків на суму позики (повністю або частково); (5) розрахунок заборгованості за договором позики з роздільною вказівкою суми основного боргу, прострочених сплатою відсотків на суму позики і (або) неустойки.

У справах про порушення кредитного договору до складу приблизних засобів доказування можна віднести: (1) кредитний договір (документ); (2) ліцензія на здійснення банківських операцій; (3) витратний касовий ордер; (4) інший платіжний документ, що засвідчує отримання позичальником суми кредиту; (5) прибутковий касовий ордер; (6) виписка з реєстру боржника з інформацією про кількість днів прострочення платежів, що підтверджує факт прострочення строку виконання зобов'язань за кредитним договором; (7) інший платіжний документ, що засвідчує повернення

позичальником суми кредиту і сплату ним відсотків на суму кредиту до встановленому кредитним договором або законом строку; (8) розрахунок заборгованості за кредитним договором з роздільною вказівкою суми основного боргу, прострочених сплатою відсотків на суму кредиту і (або) неустойки.

Правильно встановити предмет доказування та визначити коло необхідних доказів по справі допомагають не тільки нормативні джерела (закони та підзаконні акти) але і рекомендації та роз'яснення судових органів, а також узагальнення судової практики. Так, наприклад, постановою Пленуму Верховного Суду України №6 від 27.03.1992 р. «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» закріплює, що розглядаючи позови про відшкодування шкоди, суди повинні мати на увазі, що шкода, заподіяна особі і майну громадянина або заподіяна майну юридичної особи, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її заподіяла, за умови, що дії останньої були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки, незалежно від наявності вини.

У постанові Пленуму Верховного Суду України №4 від 31.03.1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» звертається увага на те, що обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіявача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіявача та вини останнього в її заподіянні. Суд, зокрема, повинен з'ясувати, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Отже, можна зробити такі висновки:

- на правильне встановлення предмету доказування у справах про порушення грошових зобов'язань впливає такі обставини: (а) що було підставою виникнення зобов'язання (договір або делікт), (б) до якого виду класифікації належить конкретне грошове зобов'язання;

- предмет доказування перш за все складається з юридичних фактів матеріально-правового характеру, які вказані у диспозиції й гіпотезі тих норм права, на підставі яких підлягають вирішенню заявлені вимоги;

- не виявлено обмежень у застосуванні видів засобів доказування під час розгляду справ про порушення грошових зобов'язань, однак необхідними засобами залишаються письмові докази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Опадчий І. Грошові зобов'язання у приватному праві [Текст]: монографія / І. Опадчий. – К.: Юстініан, 2012. – 232 с.

2. Подцерковний О. П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики [Текст]: монографія / О. П. Подцерковний. – К.: Юстініан, 2007. – 424 с.

3. Лавров Д. Г. Денежные обязательства в российском гражданском праве [Текст]: монографія / Д. Г. Лавров. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 250 с.

4. Рішення Феодосійського міського суду Автономної Республіки Крим від 02.07.2013р. Справа №119/3898/13 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32247977>

5. Курс цивільного процесу [Текст]: підручник; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.

6. Васильєв С. В. Особливості розгляду окремих категорій цивільних справ [Текст]: навчальний посібник / С. В. Васильєв. – Х.: Еспада, 2012. – 480 с.

7. Звягинцева Л. М., Плюхина М. А., Решетникова И.В. Доказывание в судебной практике по гражданским делам [Текст]: учебно-практич. пособие / Л. М. Звягинцева, М. А. Плюхина, И. В. Решетникова. – М.: Норма, 2000. – 288 с.

УДК 342.92:342.51

КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Людькова І. І.,

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: У статті розглянуто проблеми визначення змісту компетенції, елементів та принципів компетенції як основи ефективності органів виконавчої влади та запропоновано шляхи їх вирішення. Зроблено висновки, що компетенцією визнається сукупність юридично встановлених повноважень (прав, обов'язків) конкретного органу публічної влади, що визначають його місце в системі органів виконавчої влади.

Ключові слова: компетенція, елементи компетенції, принципи компетенції.

Аннотация: В статье рассмотрены проблемы определения содержания компетенции, элементов и принципов компетенции как основы эффективности органов исполнительной власти и предложены пути их решения. Сделаны выводы, что компетенцией признается совокупность юридически установленных полномочий (прав, обязанностей) конкретного органа публичной власти, определяющих его место в системе органов исполнительной власти.

Ключевые слова: компетенция, элементы компетенции, принципы компетенции.

Annotation: In article problems of definition of the maintenance of competence, elements and the principles of competence as bases of efficiency of executive authorities are considered and ways their solutions are proposed. Conclusions are drawn that competence set of legally established powers (the rights, duties) concrete body of the public power, defining its place admits system of executive authorities.

Key words: competence, competence elements, principles of competence.

Основи конституційного ладу закріплюють принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову і встановлює коло органів, що здійснюють державну владу в Україні. Відповідно до конституційного принципу поділу влади, виконавча влада є самостійною і незалежною гілкою державної влади, основне призначення якої – організація практичного виконання Конституції і законів у процесі управлінської діяльності, спрямованої на задоволення публічних (громадських) інтересів, запитів і потреб населення. Вона здійснюється шляхом реалізації державно-владних повноважень методами і засобами публічного, переважно адміністративного права. Сучасна держава має складну структуру з великою кількістю підпорядкованих суб'єктів. Так як всі три гілки влади діють самостійно і незалежно один від одного, необхідний такий порядок, який не дозволяв би жодній з них домінувати над іншими, або щоб влада зосереджувалася в руках однієї посадової особи.

Органи виконавчої влади займають особливе місце серед суб'єктів адміністративного права. Саме до цих органів вчені-адміністративісти приділяли особливу увагу у зв'язку з їх актуальністю. Теоретичні аспекти органів виконавчої влади розглядалися в працях таких учених: В.М. Гарашука,

Р.А. Калужного, Л.В. Ковалю, В.К. Колпакова, О.В.Кузьменко, В.Л. Наумова, М.П. Орзіха, В.Ф. Опришка, О.П. Рябченко, А.О. Селіванова, М.М. Тищенко, О.Ф. Фрицького, О.І. Харітонової, В.М. Шаповала, Л.П. Юзькова, М.К. Якимчука та інших.

Значний внесок у дослідження управлінських відносин у сучасній системі органів виконавчої влади зробили В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Б.М. Габричидзе, І.П. Голосніченко, Т.С.Кагановська, Є.Б. Куб, В.М. Марчук, Н.Р. Нижній, В.М. Селіванов, В.Ф. Сіренко, Ю.М. Старілов, Ю.А. Тихомиров, Ю.М.Тодика, В.В. Цветков та інші дослідники.

Ефективність реалізації державними органами (у тому числі органами виконавчої влади) їх компетенції завжди була однією з основних тем, що цікавлять адміністративно-правову науку. До ключових факторів, що визначає ефективність реалізації компетенції, відноситься те, наскільки коректно і несуперечливо компетенція розподілена між органами.

Пріоритетним напрямом завжди була проблема поняття та розподілу компетенції органів виконавчої влади, а саме дублювання функцій і повноважень органів виконавчої влади, а також організаційний поділ функцій регулювання економічної діяльності, нагляду і контролю, управління державним майном і